

Spolky a společenské organizace

Jiří Čoupek

Pád Bachova absolutismu v roce 1860 uvolnil politické a společenské klima nejen ve městech, ale i na venkově. Začíná formování nejen politického, ale i občanského života v tom nejširším smyslu slova a přináší s sebou upevňování vlasteneckého povědomí, rozšiřování okruhu informací a všeobecné vzdělanosti, umocňování solidarity blízkých sociálních skupin a v neposlední řadě přístup k nejširším kulturním hodnotám společnosti, které byly dosud přístupny jen úzké skupině obyvatel. Formálním předpokladem přístupu k širším občanským právům v Rakousku-Uhersku se stalo vydání spolkového zákona v roce 1867. Na jeho základě se postupně formují různé spolky a společnosti, které zpočátku sehrávají významnou politickou roli v regionu, později se stávají podstatnou společenskou a kulturní složkou našich obcí.

Svého vrcholu dosáhly spolky v době 1. republiky, a to jak v jejich absolutním počtu a počtu členstva, tak co do společenské, hospodářské a kulturní prestiže. Spolky pořádaly vzdělávací přednášky, plesy a další společenské akce, hrály amatérské divadlo atd. Jen v roce 1928 uspořádaly hlucké spolky šest plesů – sokolský, orelský, čtenářský, lidový, Domoviny a komunistický.

Po únoru 1948 byla většina spolků zřízovaných podle dosavadního spolkového zákona zrušena a jejich činnost nahradily společenské organizace, řízené centrálně a jednotně komunistickou stranou. V jejich práci se proto často projevoval formalismus, neboť jejich prvořadým úkolem byla „pomoc při budování socialismu“, až vedlejší věcí byla potřeba uspokojovat zájmy a potřeby občanů. Podstatnou část činnosti nových organizací tvořily dobrovolné brigády při zajišťování akcí „Z“, účast na oslavách politických výročí, sběr odpadových surovin či léčivých bylin apod. Na druhé straně však bylo možné pod ně skrýt dobrovolné aktivity, udržující například národopisné či hudební tradice regionu, podporující ochranu životního prostředí nebo

Obr. 1. Účastníci vlaku družby v Moskvě v roce 1971.

přinášející jen odpočinek a zábavu, a to při nejrůznějších spolkových i veřejných akcích. Takovým příkladem v Hluku může být i nejmasovější společenská organizace po roce 1945, kterou se stalo Revoluční odborové hnutí (dále ROH), donějš byly začleněny bývalé odborové svazy. Pod ROH místních podniků (především Autopalů Hluk a Sport Hluk) pracovala v letech 1953–1989 řada neformálních kulturních, národopisných a zájmových kroužků a sportovních oddílů.

Masovou politickou organizací byl také Svaz československo-sovětského přátelství. Pořádal oslavy Velké říjnové socialistické revoluce a následný Měsíc československo-sovětského přátelství, festivaly sovětských filmů a další akce. Po roce 1971 vytvářel umělou aktivitu dobrých vztahů mezi Československem a Sovětským svazem prostřednictvím družebních návštěv a dopisování žáků, vítáním sovětské delegace z Voroněže (1973) apod.

Z bývalých výborů žen při národních výborech vznikl v roce 1967 Československý svaz žen, v němž měly naplnit své aktivity především pracující ženy.

K dalším organizacím s výrazně politickým zaměřením patřil například Svaz protifašistických bojovníků, který pořádal besedy s účastníky odboje. Především z jeho iniciativy byla v roce 1960 odhalena na stadionu pamětní deska plukovníku Jaroslavu Dostálovi, který se na počátku okupace podílel na ilegální činnosti Komunistické strany Československa (dále KSČ). Po odchodu do Sovětského svazu

se stal spoluzakladatelem Prvního čs. polního praporu a jako politický pracovník prošel boji u Buzuluku, Sokolova, Kyjeva, Bílé Cerekve a Dukly. Po válce mj. obdržel vojenský Řád bílého lva Za vítězství a Řád rudé hvězdy.

Počátkem padesátých let 20. století vznikl v obci Svaz pro spolupráci s armádou (Svazarm), který pracoval ve dvou kroužcích – motoristickém a modelářském. Připravoval zejména mladé muže pro armádu jako řidiče motorových vozidel, případně v blízkých Kunovicích jako výsadkáře. Vojenskou tematikou v období studené války se zabýval i Československý Červený kříž, který měl v Hluku na 120 členů a prováděl především školení civilní obrany a nábor dárců krve či asistoval při různých sportovních a branných akcích. Jeho počátky spadají do doby bezprostředně po 2. světové válce, kdy hlucký Červený kříž pořádal sbírky šatstva pro postižené obce na Slovensku nebo naopak rozděloval pomoc, kterou zaslali zdejšími dětem dárci z USA a Kanady. Jako poděkování byly v roce 1946 zaslány kanadskému Červenému kříži dvě panenky (ženich a nevěsta) v hluckém kroji.

Hospodářské a odborové spolky

Vraťme se však ještě k počátkům spolkové činnosti do druhé poloviny 19. století. Prvním spolkem po vydání spolkového zákona v roce 1867 se v Hluku stala místní Záložna, ustavená v roce 1873 z iniciativy nadučitele Emila Zapletala a vypomáhající drobným zemědělcům a řemeslníkům. Spolek záložny působil v Hluku až do znárodnění peněžnictví a začlenění pomocné pokladny do státní spořitelny v roce 1953.

V roce 1898 vznikl Potravní spolek „Svornost“, který měl dodávat svým členům levné potraviny. Svůj obchod si otevřel v pronajatých prostorách obecního hostince, ale již za 1. světové války jeho činnost ustala. Krátká byla také činnost Vodního družstva Hluk, které se po roce 1910 postaralo o nutné meliorace zemědělských pozemků. Z dalších významných hospodářských spolků jmenujme především Spolek pro chov hovězího a vepřového dobytka pro Hluk a okolí (1910), Jednotu Hospodářské besídky (1911) a poválečné Nákupní družstvo obuvníků a sedlářů (1919). Zejména spolek pro chov dobytka se zasloužil o rozšíření chovných kusů a zvýšení rentability zemědělské výroby v městečku.

Obr. 2. Model letadla ze svazarmovského modelářského kroužku.

K hospodářským spolkům můžeme v meziválečném období přiřadit i četná odborová sdružení jako skupiny stavebního, kamenického a lučebního (chemického) dělnictva, či v zemědělství skupiny zemědělců strany lidové a republikánské.

Neobvyklý spolek existoval v Hluku v letech 1935–1938. Jednalo se o Svépomocnou družinu Bařovců s předsedou Jakubem Šumberou a poté Janem Pospíškem. Društvo zajišťovalo dopravu zaměstnanců firmy Bařa z Hluku do Zlína vlastním autobusem značky Škoda.

Dobrovolný hasičský sbor

Jedním z prvních, ale především nejvýznamnějším spolkem v každé obci byl Dobrovolný hasičský sbor. Vždyť společná a organizovaná obrana majetku a životů byla nesmírnou pomocí a mnohdy jedinou možností, jak se bránit častým živelním pohromám.

Ze společného podnětu nového faráře Františka Martilíka a správce školy Emila Zapletala a za podpory tehdejšího vedení obce – starosty Matouše Dohnala a radních Antonína Mitáčka a Františka Jelénka – začala v roce 1878 příprava k ustavení jednoho z prvních hasičských sborů na Uherskoostrozsku. Stanovy sboru v Hluku pak byly schváleny moravským místodržitelstvím v Brně 30. července 1879. Do sboru se přihlásilo celkem 43 členů, většinou se jednalo o vysloužilé vojáky, sdružené dosud ve Spolku vojenských vysloužilců. Toto sdružení bylo druhým nejstarším spolkem v obci, rozešlo se ale po 1. světové válce, neboť jeho posláním bylo mj. udržovat loajalitu k habsburskému dvoru. Novému sboru, jehož starostou byl zvolen Emil Zapletal, věnoval čtyřkolovou dvouproudovou stříkačku správce lichtenštejnského velkostatku hrabě Klement Westfálský. Mezi členy hasičského sboru byly také tři ženy – samaritánky, skutečnost v té době ještě nevídaná.

Bohužel přeložení správce školy do Uherského Ostrohu v roce 1884 a nedostatek finančních prostředků na činnost způsobily stagnaci spolku a odliv jeho členů. Oživení přinesl až v letech 1887–1888 příchod Viléma Pipala a jeho nábor nových členů. Nyní měl sbor 34 členů, při čemž ze zakládajících zůstalo jen šest. Vilému Pipalovi jako novému starostovi hasičů a náčelníku Bohdanu Lacmanovi se také podařilo získat vydatné finanční dary od Lichtenštejnů (150 zlatých), od císaře Františka Josefa I. (80 zlatých), Banky Slavie (55 zlatých) a Rolnické záložny (100 zlatých), za které bylo možno zakou-

pit od firmy Smékal z Čech pod Kosířem hadice a potřebnou výstroj a výzbroj. Nové vybavení umožnilo sboru efektivní zásahy u velkých požárů v Ostrožské Lhotě roku 1889 a v Boršicích u Blatnice roku 1891. Výsledkem těchto úspěchů byly další finanční dary od pojišťoven, které se tak sboru odvděčily za záchranu cenného majetku. Tyto prostředky mohl sbor věnovat na uhrazení zbývajících dlužných částek u firmy Smékal.

Následovala další reorganizace sboru, při níž byl zvolen starostou hasičů Jan Svadbík a Vilém Pipal velitelem, a také další zásahy u požárů, které sboru vynesly odměny jak od soukromníků, tak od různých podnikatelů. Hlucký sbor se proto mohl stále více prezentovat i na veřejnosti, v roce 1895 se zúčastnil svěcení stříkačky nově ustaveného sboru ve Vlčnově, 1896 župního sjezdu v Kunovicích a 22. ledna 1899 sám v městečku uspořádal první hasičský ples.

V roce 1898 byl sbor zařazen do X. župy pro jižní Moravu se sídlem v Bzenci, nazvané podle jejího prvního starosty, bzeneckého stavitele Jana Rychmana. Vedle Hluku do této župy patřily ještě sbory z Uherského Ostrohu, Bzence, Ostrožské Nové Vsi a další dva ze soudního okresu Strážnice. Hlucký sbor byl v té době vybaven čtyřkolovou ruční dvouproudovou stříkačkou, hasičským vozem, dvoukolovým navijákem a výzbrojí pro 45 mužů. Členové si nyní mohli pořídit i vlastní stejnokroj, slavnostní byl ušit z černého sukna s jednou řadou knoflíků, límec byl vyzdoben červenými výložkami s hasičským odznakem, černé nárameníky byly lemovány červenou paspartou a označeny číslem 10 jako znakem desáté župy. Hodnostáři měli na límcové výložce stříbrnou prýmku a po boku ozubený kord. Pracovní oděv byl z šedého „cvilichu“. Při vstupu do sboru ovšem museli složit následující slib: *„My přihlášení a podepsaní v tomto protokolu vstupujeme za činné členy hasičského sboru a slibujeme, že budeme nejméně tři roky činnými členy. Zároveň slibujeme, že budeme všech pokynů a nařízení svých nadřízených poslušni, a kdybychom bez příčiny v naznačené době vystoupili ze spolku, jsme ochotni pro nás zakoupené šaty nahradit.“*

Už v roce 1904 mohl sbor oslavit 25. výročí svého trvání. Jako hosté přijely do Hluku sbory z Uherského Ostrohu, Ostrožského Předměstí, Ostrožské Nové Vsi, Ostrožské Lhoty, Blatnice, Kunovic a Vlčnova. V neděli 17. července 1904 ráno se konala se slavnostní mše, pak poplachové cvičení s požárním zásahem na domky vedle Klebetova a na Nemravovu hospodu, odpoledne pak taneční zábava v háji. Slavnost se pokusil narušit jeden člověk, který ve Starých horách zapálil obilí, ale rychlý zásah několika hasičů požár zlikvidoval, takže

Obr. 3. Hlucký hasičský sbor v letech první republiky.

Obr. 4. Hlučtí hasiči v roce 1943.

k žádné škodě nedošlo. Krize ale postihla sbor koncem prvního desetiletí 20. století. V letech 1905–1906 si totiž konečně pořídil hasičskou zbrojnici, neboť dosud bylo veškeré zařízení uskladněno u jednotlivých členů. Původně si chtěl výstavbu zaplatit z darů a vlastních prostředků, náklady byly ale tak vysoké, že nebyl schopen dluh umořovat. Sbor se potácel ve velkých finančních problémech, nakonec ale pomohla obec, která zbývající dlužnou částku zaplatila.¹

Výsadní postavení hluckých hasičů se projevilo i za 1. republiky, kdy na několika místech v republice byla společně s Československým Červeným křížem vytvořena samaritská služba, organizace podobná dnešnímu integrovanému záchrannému systému. Z iniciativy

¹⁾ *Dobrovolný hasičský sbor Hluk, Hasičská kronika.*

Obr. 5. Příprava na cvičení hluckých hasičů na letecké útoky 1943.

MUDr. Rudolfa Štose a drogisty B. Kreuzera byl tak v roce 1928 v Hluku vytvořen Župní sbor hasičských stráží samaritských, který měl i vlastní prapor.² Také požární výzbroj se změnila. V roce 1932 si hlucký sbor pořídil dvoukolovou motorovou stříkačku o výkonu 32 HP v ceně 40 000 korun, kterou dodala firma Antonína Holečka z Prahy.

Vrcholem společenské aktivity v meziválečné době bylo uspořádání župního sjezdu v Hluku 6. června 1938. Akce byla spojená se sjezdem hluckých rodáků a měla být manifestací proti fašistickému nebezpečí, které už reálně Československé republice hrozilo. Pouhé odhodlání bránit republiku však nestačilo a následná německá okupace v roce 1939 přinesla hasičskému sboru mnoho ztrát. Mezi ně patřilo například v prosinci 1942 úmrtí starosty sboru Matouše Sošky, který vedl místní hasiče 29 let. Hasičské župy byly z nařízení okupačních úřadů zrušeny a hlucký sbor byl zařazen do okresní hasičské jednoty č. 10 v Uherském Hradišti. Povinností členů po celých šest let okupace bylo stavět požární a protiletecké hlídky a tak napomáhat německé vojenské mašinérii ve vedení války.

Po 2. světové válce přišli do čela hasičského sboru starosta František Straňák, jednatel Šimon Vaškovic a velitel František Huspenina, snažící se po válečném utrpení znovu obnovit společenskou prestiž sboru. Vždy úspěšný hlucký hasičský sbor 27. června 1948 uspořádal obvodový sjezd hasičstva, který ukázal velké nadšení obyvatel. Sjezdu se účastnilo na 700 hasičů z blízkého i vzdáleného okolí a nedělní vystoupení s ukázkami historických vozidel i moderních autostříka-

2) Státní okresní archiv v Uherském Hradišti (dále SOKA UH), Okresní úřad Uherské Hradiště (dále OÚ UH), inv. č. 794, karton 1778 (podle evidence spolků zpracovány spolky Hluk do roku 1953).

Obr. 6. Hasiči z Autopalu, konec sedmdesátých let 20. století.

ček vidělo na 3 000 diváků. V předvečer slavnosti vystoupili hasiči z Lubiny na Slovensku s divadelním představením „Strejček Motal“, které sklidilo obrovský úspěch a hlučtí dobrovolní hasiči pak na oplátku navštívili oslavy v Lubině následujícího roku.

Únorové změny roku 1948 významně ovlivnily organizační strukturu i činnost hasičských sborů. V roce 1953 se dosavadní Československý svaz hasičstva přeměnil na dobrovolnou organizaci Československý svaz požární ochrany, který měl budovat požární ochranu jako masovou organizaci občanů pod dozorem národních výborů. Dohled na prevenci a vyšetřování příčin požárů převzaly bezpečnostní referáty okresních národních výborů, z hasičstva byla vyčleněna samaritáská služba, která přešla pod Československý Červený kříž atd. V masovém měřítku se začaly budovat dobrovolné a někde i profesionální požární sbory u národních podniků. Nejinak tomu bylo i v Hluku. Dne 1. dubna 1952 byl založen požární sbor v ZPS Sport, jeho předsedou se stal Jan Dufka a velitelem František Mitáček, v Autopalu byl sbor založen 30. května 1952 a jeho předsedou se stal Jaroslav Huspenina a velitelem František Nemrava. Po roce 1960 působil v Hluku organizační okrsek č. 7 okresu Uherské Hradiště, který tvořily požární sbory v Hluku, Dolním Němčí, Slavkově, Horním Němčí, Hluku, Boršicích u Blatnice, Vlčnově, Veletinách a dva závodní sbory – n. p. Autopal a n. p. Sport Hluk.³

3) ČERNÍK, Rudolf – ČOUPEK, Jiří: *Dějiny požární ochrany v okrese Uherské Hradiště*. Brno 1990.

Vraťme se však ještě do padesátých let 20. století, kdy v hluckém sboru opět dochází k výraznému úpadku činnosti. Na protest proti zákazu účastnit se organizovaně církevních slavností a pohřbů vystoupila řada členů ze sboru, mladí o činnost u „požárníků“ neměli zájem. Určitou změnu přinesly až poněkud opožděné oslavy 80. výročí trvání sboru v roce 1960. Jejich součástí bylo upřímné ocenění „veteránů“, mezi nimiž se vyjímal František Matuška, oceněný za 70 let aktivní činnosti. Na oslavách vzbudili největší pozornost z 15 přítomných sborů požárníci z Lubiny, kteří předvedli ukázkou požárního zásahu, jak vypadal před sto lety, a z Letu Kunovice, kteří naopak ukázali nejmodernější požární techniku.

V roce 1976 byla zbořena stará hasičská zbrojnice z roku 1904, která dobrovolnému sboru sloužila 72 let. Vedle původního staveniště vyrostla nová budova a prostranství bylo upraveno na park, čímž zanikl zdejší kout, kterému se léta říkalo Psinec. Rozvoj sboru v té době ovlivňoval především jeho velitel František Gál, počet členů tehdejšího Sboru požární ochrany v Hluku dosáhl 45. V červnu 1981 se v Hluku konala soutěž požárních družstev České republiky, v níž zvítězil hlucký městský požární sbor a jako vítěz dostal odměnu požární vůz Avia.

Kulturní a duchovní spolky

V roce 1884 byl v Hluku založen Čtenářský spolek, který vedl spolkovou knihovnu v hostinci u Svadbíků č. p. 152. Knihovníkem byl Matouš Svadbík a pak jeho syn František. Při knihovně byla vytvořena také veřejná čítárna z novin a časopisů, které odebírali a dávali veřejnosti k dispozici farář František Martilík, od roku 1904 čestný občan Hluku, obchodník František Ouředníček a lékař MUDr. Netopil. Čtenářský spolek se udržel až do roku 1938, avšak po vydání zákona o obecních knihovnách roku 1920 převzala péči o knihovnu obec.

Esperantský klub „Esperanto Klubo Hluk“ vznikl v roce 1935 a jeho zakladatelem byl František Omelka a členy například František Kočička, Tomáš Sadílek, pak Jan Křivák, Vojtěch Mach, Jan Hala a Rudolf Borýsek.

K duchovním spolkům patřila především sdružení při místní farnosti. Jen krátce v obci působila Farní jednota Cyrilská (1892–1898), zato farní odbor Charity působil od roku 1928 po několik desetiletí.

Obr. 7. Hlucký esperantský klub.

Jeho posláním byla pomoc při zajišťování finančních prostředků pro potřeby chudých a bezmocných spoluobčanů. Za okupace po rozpuštění Orla to byla také jediná náboženská organizace, kde mohli její členové rozvíjet své dobrovolné aktivity.

Sportovní a mládežnické spolky

Pod vedení místního kooperátora Josefa Janíka vznikl už v roce 1910 spolek Omladina, sdružující katolickou mládež v městečku. Spolek měl kolem devadesáti členů, hrával divadlo a vyvíjel další kulturní, ale i politické aktivity.

Organizované sportovní aktivity se v Hluku objevily až po 1. světové válce a v jejich čele stály renomované organizace, jakými byly Dělnická tělocvičná jednota, TJ Orel a TJ Sokol. Tyto spolky se ovšem nezaměřovaly jen na sport a tělovýchovu, ale především byly reprezentanty tehdejších hlavních politických směrů s nezanedbatelným úkolem výchovy mládeže.

V roce 1920 byla po vzoru větších měst založena v Hluku Dělnická tělocvičná jednota, která kromě tělocviku pěstovala také osvětově výchovnou činnost a pořádala přednášky a zábavné pořady pro dospělé a mládež. Zakladatelem místní DTJ se stal Cyril Šumbera, představitel levice sociální demokracie na Uherskohradištsku. Rozkol, který na-

stal rozdělením strany na pravicovou sociální demokracii a levicovou Komunistickou stranu Československa v roce 1921, byl vyřešen v tělovýchovné oblasti vytvořením levicové Federované dělnické tělocvičné jednoty, kam vstoupila většina hluckých členů – Cyril Šumbera, Vavřinec Blaha, František Jurásek, Tomáš Kašpara, Matouš Jiříčka a další. V roce 1926 se změnila na Jednotu proletářské tělovýchovy (dále JPT), jejímž předsedou se stal František Jurásek, jednatelem Matouš Jiříčka a náčelníkem Antonín Jiříčka. V třicátých letech 20. století pak byl předsedou František Šťastný a jednatelem Jan Kaňa. JPT vedle dosavadních cvičenců a skautů sdružovala i další sportovní složky, jako byli cyklisté, fotbalisté, turistické oddíly apod. Celostátní Federace proletářské tělovýchovy byla rozpuštěna na podzim roku 1938 a po válce již nebyla obnovena.

V pořadí jako druhá vznikla místní Jednota Československého Orla, její činnost byla v Hluku povolena 31. ledna 1921. Jednota dlouho hledala vhodné prostory pro svou činnost, a to jak sportovní, tak především kulturně-společenskou. Příležitost se našla v polovině dvacátých let 20. století, kdy v listopadu 1925 vyhořela stará pálenice obchodníka Františka Hronka. Po dohodě s ním se v květnu 1926 začal stavět nový hostinec s Lidovým domem a Orlovnou. Stavba byla dokončena do podzimu téhož roku a kolaudována 28. ledna 1927. Budova byla jednopatrová, dole byl sál o rozměru 130 m² a dvě hostinské místnosti, nahoře byt vlastníka hostince. V novém Lidovém

Obr. 8. Orešské dožínky v roce 1921.

Obr. 9. Mladí hlučtí Orlové.

Obr. 10. Hlucký Orel, asi čtyřicátá léta 20. století.

domě se pak cvičilo, konala se zde divadelní představení a spolkové plesy.

Za okupace v roce 1941 byla organizace Orla německými úřady zakázána, jeho členové pak většinou vstoupili do místního odboru farní Charity. Hned po osvobození v roce 1945 byl ale Orel obnoven za starostenství Františka Šimčíka z č. p. 189, jednatele Antonína Sošky, náčelníka Františka Jelínka a náčelnice Marie Hájkové. Posledním starostou v roce 1948 byl František Libosvár a tehdy měl hlucký Orel na 110 členů.

Československý Sokol v Hluku vznikl původně jako pobočka kyjovské organizace už v roce 1921. Samostatná jednota pak byla založena 19. června 1923 a prvními funkcionáři byli zvoleni Jan Mitáček starostou, Josef Margetík náčelníkem, náčelnicí Marie Funková a jednatelem Rudolf Zinsmeister. Dlouholetým vzdělavatelem Sokola, ale také knihovníkem obce, osvětovým pracovníkem a básníkem v jedné osobě byl ředitel obecné školy chlapecké František Šiman. Ve funkci starosty Sokola se pak vystřídali Karel Burian a v letech 1933–1941 majitel místního zbytkového dvora Egon Penk.

Jako Sokolovna zpočátku sloužil dům č. p. 45, bývalý barák pro zemědělské dělníky ze Slovenska, kteří pracovali na lichtenštejnském velkostatku. Jeho prostory byly upraveny nejen pro cvičení, ale i pro 130 návštěvníků divadelních představení. Jednota Sokola dokonce požádala už v roce 1922 o kinolicenci a ustavila jako promítače zdej-

šího hodináře a mechanika Karla Spatziera. K dispozici měla i vlastní promítací přístroj značky Síríus s dynamem na benzínový pohon. Zřízení kina v městečku podporovala jak obec, tak zejména ředitel školy František Hořínek. Bezpečnostní předpisy však nedovolily schválení sokolského biografu, neboť pro osvětlení starého domu se používaly ještě petrolejové lampy a bez elektrifikace nebylo možné provoz schválit.

Po mnoha jednáních a řízeních nakonec došlo v roce 1927 k výstavbě nové tělocvičny a spolkového domu č. p. 655, který byl otevřen 28. června 1927. Zde už mohla být kinolicece Sokolu udělena, v roce 1929 provizorně a definitivně v únoru 1932. Filmový přístroj měli na starosti Jan Janků a František Štefaník, za okupace učitel Adolf Doruška. Od roku 1936 vlastnil Sokol už i zvukový přístroj. Podmínkou udělení licence bylo, že kino uvede měsíčně minimálně pět českých celovečerních filmů. Od roku 1933 obdržel Sokol na svůj spolkový dům i hostinskou živnost, kterou vedl Jan Pravdík.⁴

Dne 1. května 1941 byla zastavena činnost hluckého Sokola a jeho majetek sepsán a zabaven. Kino v obci hrálo dál, ale již pod německým názvem Viktoria. Sokolský majetek byl zabaven včetně zařízení jeviště, knihovny a tělocvičného náradí jako byla hrazda, bradla, kůň a žíněnky. Brzy po osvobození však Sokol opět zahájil svou činnost v počtu 140 členů. Novým starostou jednoty byl zvolen Josef Veselý, jednatelem Jan Hala, náčelníkem Josef Margetík a náčelnicí Markéta Nováková, dokonce byla založena nová pobočka v Dolním Němčí.

Obr. 11. Hlučtí Sokoli koncem čtyřicátých let 20. století, vpředu cvičitelka Mitáčková (u cihelny).

4) SOKA UH, OÚ UH, inv. č. 792, karton 1759 – kino Hluk.

Obr. 12 a, b. Cvičení a cvičenky
v roce 1955.

Rozvíjet sportovní činnost mezi mládeží měly i další spolky. V roce 1932 byl například založen Sportovní klub v Hluku, jenž podle svých stanov rozvíjel pěstování všech druhů sportu, ale nevyhýbal se ani pořádání výletů, vzdělávacích přednášek, zábav a divadelních představení. Jeho prvním předsedou byl František Hanáček, za okupace Antonín Mitáček a Vavřín Bachan, jednatelem Jan Žůr. Význam klubu právě v této válečné době vzrostl, protože ostatní spolky jako Sokol, Orel a Jednota proletářské tělovýchovy byly z politických důvodů zakázány. Jeho členská základna proto tehdy vzrostla až na 190 členů a udržela se po válce za předsednictví Matěje Sošky a Antonína Pivnického a jednateleství Františka Kašpary.

V roce 1934 byl v obci ustaven spolek Junáka jako Klub československých Junáků. V roce 1939 po zahájení persekucí a zákazů se přetvořil na Sdružení přátel Junáka jako ochranný výbor junáckého oddílu. Sdružení vedl místní kaplan Josef Popelka.

Už po roce 1945 usilovala KSČ o to, aby po boku Revolučního odborového hnutí a Svazu mládeže byla vytvořena jednotná celostátní organizace pro tělovýchovu, která by byla pod jejím vlivem a současně likvidovala tradiční jednoty Sokola a Orla. Uvedený záměr se podařilo uskutečnit teprve po únorovém převratu, kdy bylo akčními výbory zlikvidováno vedení těchto demokratických organizací a sportovní činnost k 31. březnu 1948 podřízena Státnímu úřadu pro tělesnou výchovu a sport. Od roku 1952 pak mohla být organizovaná sportovní činnost vyvíjena jen prostřednictvím podnikových

svazů ROH, nebo na venkově v rámci Dobrovolné sportovní organizace (dále DSO) Sokol. Od roku 1957 pak převzal organizaci a kontrolu veškeré sportovní aktivity centrálně řízený Československý svaz tělesné výchovy.

V rámci sloučené DSO Sokol působily v Hluku odbory kopané, házené, šachů a stolního tenisu, v roce 1956 začal poprvé v okresní soutěži hrát oddíl hokeje, i když přátelské zápasy občas probíhaly již od roku 1942. To již ale sokolskou jednotu nahradil TJ Spartak Hluk, který vznikl pod patronací n. p. Autopal. Jeho zásluhou a také brigádnickou pomocí zaměstnanců byl vybudován v letech 1952–1953 nový sportovní stadion v Kaštanci. Tím se sportovní činnost přiblížila k obci, neboť dosavadní hřiště v Šrancích bylo značně vzdálené.

V roce 1949 došlo také ke sloučení mládežnických organizací pod Československý svaz mládeže. Pod hlavičkou ČSM se v obci konávaly slavnosti dožínek, od konce padesátých let taneční kurzy, později tzv. odpolední čaje. Za normalizace jej pak nahradil Socialistický svaz mládeže, který za předsedy Miroslava Šuránka sdružoval asi čtyřicet členů. SSM organizoval v obci různou sportovní činnost, zejména turistiku, lyžařské zájezdy do Jeseníků nebo vodácké na Sázavu, Orlici

Obr. 13. Vpravo hokejové hřiště. Dnes zde stojí sportovní hala.

nebo na slovenské řeky. Sportovní akce se konaly v prostoru svazácké chaty na Kobylíci. Doplňkem činnosti svazáků byly plesy, diskotéky a stavění máje či besedy o životním prostředí.

Zemědělské spolky

V roce 1850 získali majitelé pozemků právo lovu, které však bylo spojeno s odpovědností k přírodě a jejím živočichům. Obecní honitba měla výměru téměř 2 170 hektarů, kromě toho byla na hluckém katastru ještě honitba na lichtenštejnských pozemcích. Z nich se pak po parcelaci půdy vyčlenila honitba na zbytkovém statku Egona Penka. Obecní honitba byla zpočátku pronajímána, ale v roce 1933 vznikla místní Lovecká společnost, sdružující zájemce o lov, která se ale samozřejmě zabývala i péčí o zvěř.

Rozdělení honiteb zůstalo zachováno i po vytvoření Československé myslivecké jednoty po roce 1953. Jedna složka Lidové myslivecké společnosti asi o deseti členech, tzv. lesní, působila pod n. p. Autopal Hluk, polní měla 21 členů a vyvíjela svou činnost samostatně. V okolí obce se lovili zajíci, koroptve, bažanti, ondatra, srnčí, liška, jezevec, černá zvěř a mufloni, v jarních měsících i sluky. Každoročně se také chytali zajíci a koroptve do sítí na vývoz do zahraničí, ročně se odchytilo kolem 250 zajíců a 200–700 koroptví. Společnost také pořádala každoročně v zimě ples a v létě výlet s hudbou a tancem.

Obr. 14. Hlučtí myslivci, asi 1960.

Obr. 15. Myslivecká chata na Kobylicí.

Obr. 16. Hlučtí myslivci, 2003.

Od konce šedesátých let 20. století se začalo i v hlucké honitbě negativně projevovat scelování půdy, chemizace a pěstování monokultur. Téměř vymizely koroptve, snížily se stavy zajíců, a proto přišel zákaz jejich odstřelu. Snížil se také příjem za zahraniční valuty, neboť v roce 1979 bylo například odchyceno a vyvezeno jen 38 kusů zajíců. K zlepšení situace došlo až koncem osmdesátých let 20. století. Tehdy myslivecké sdružení hospodařilo na rozloze 1930 hektarů a vyšší stavy zvěře dovolily například roku 1984 ulovit 114 bažantů, 310 zajíců a sedmnáct kusů srnčí zvěře. Myslivci také vybudovali v Býččině odchovnu bažantů a kachny divoké, a když roku 1986 získali od

Jednotného zemědělského družstva starou drůbežárnu, svépomocí ji rekonstruovali na víceúčelový myslivecký areál.

V listopadu 1919 proběhlo v Hluku jednání přípravného výboru spolku včelařů, jehož stanovy byly schváleny v následujícím roce. Zakladateli Včelařského spolku pro Hluk a okolí byli Jan Mitáček č. p. 67, nadučitel z Dolního Němčí Filip Pittner a hospodářský správce Ferdinand Herut. Jejich snahou bylo zlepšit stavy včelstev, získávat moderní poznatky z odebíraného časopisu „Včela“ a materiálně podporovat své členy. Výhodou členství byly laciné přídělky cukru pro přikrmování včel. V roce 1932 měl spolek 22 členů se 181 včelstvy, průměr snůšky na jedno včelstvo činil jen 1,25 kg medu a 15 dkg vosku. Od roku 1938 vedl spolek František Mitáček, po únoru 1948 spolek přerušil svou činnost, která byla obnovena až mezi lety 1955–1957 za vedení Šimona Vaškoviče, kdy místní organizace přistoupila do Československého svazu včelařů. Roku 1960 měla organizace 34 členů s 261 včelstvy.

Vedle včelařského spolku působila v Hluku i pobočka Svazu rybářů z Uherského Ostrohu, kde rybářský spolek existoval již od roku 1919. V roce 1960 bylo v místní pobočce pod vedením Jaroslava Nembravy registrováno 23 členů. V roce 1961 zbudovali zdejší rybáři dva větší rybníky – první na Boršickém potoce, tzv. Podkova, druhý na Bařině pod Starými horami. Dva menší rybníčky pak sloužily pro chov

Obr. 17. Hlučtí rybáři, druhý zleva předseda František Mrkva. Konec šedesátých let 20. století.

a výtěr ryb. Největší rybník o výměře 4 000 m² vznikl v roce 1966. Mimo to však již v roce 1962 byla v trati Dílce na Býččině vybudována rekreační nádrž s plochou 12 hektarů, která rovněž sloužila k lovu ryb. V září 1967 byly v Hluku uspořádány první rybářské závody, kde největší úlovek byl kapr dlouhý 46 cm. V roce 1971 bylo zdejšími rybáři uloveno 1017 kusů kaprů, 15 štik, 29 candátů, 55 jelců, jeden sumec a jeden cejn.

To již místní skupinu o 54 členech vedli František Mrkva a po něm Josef Říha. Členové rybářského svazu se hlásili nejen z Hluku, ale i z Dolního Němčí, Boršic u Blatnice a Ostrožské Lhoty. V roce 1980 byl proto dobudován další rybník – Hluboký – v katastru obce Boršic.

Ovocnářský spolek byl v Hluku založen v roce 1929, největší rozmach zaznamenal po roce 1933, kdy se stal jeho předsedou Jakub Dufka z č. p. 178. Spolek zakládal nebo obnovoval zaniklé ovocné sady, staral se o levný nákup dobrých stromků a opatroval pro své členy prostředky pro jejich ošetřování. Členové spolku založili i vlastní ovocnou školku na obecním pozemku v Kaštanci.

Krátce po Ovocnářském spolku byla v Hluku roku 1933 založena Vinařská besídka jako pobočka Zemského vinařského spolku v Brně. V městečku sdružovala asi sedmnáct vinařů, kteří se pokusili obnovit vinařské tradice obce, v minulosti tak slavné, avšak vlivem řady okolností koncem 19. století zaniklé. Už v roce 1932 byla připravena půda k výsadbě nových vinic. O rok později byly na odolnější americké podnože naroubovány sazenice zakoupené ve státní révové školce v Polešovicích – 450 kusů portugalského modrého, 220 silvánského zeleného, 220 ryzlinku, 100 muškátu a 10 kusů malingru v celkové částce 1 243 korun. Vedle toho vedení besídky zakoupilo společnou stříkačku a pozvalo odborníky, aby proškolili místní vinaře v racionálním ošetřování vinohradů. Díky obětavému vedení předsedy besídky Jana Míška, místopředsedy Jana Galdy a jednatele Šimona Vaškoviče se počet členů rozšířil na 45.

Po roce 1948, kdy došlo k zásadní regulaci spolkové činnosti, byla drobná zemědělská činnost soustředěna do Československého svazu zahrádkářů. Členové svazu v Hluku obdrželi parcely na Dolních Drahách, kde mohli pěstovat ovoce a zeleninu pro svou potřebu, případně, jak bylo v době tzv. reálného socialismu běžné, prodávat přebytky jablek, hrušek, okurek a další spotřebnímu družstvu Jednota v Uherském Ostrohu. Těžko si také dnes již představíme, že mezi nedostatkové hospodářské předměty patřilo v osmdesátých letech 20. století například struhadlo na řepu, které bylo vystavováno v Brně

Obr. 18. Spolek holubářů vypouští holubice míru.

na veletrhu nedostatkového zboží. Této věci se ujal v Hluku důchodce Šimon Míšek a začal struhadla vyrábět pod městským národním výborem. O jednoduchý nástroj byl nesmírný zájem a jak napsala tehdejší Slovácká jiskra, „dobrá věc se podařila“. Čs. svaz zahrádkářů patřil také mezi organizace, které udržovaly družbu se svými kolegy na Slovensku, konkrétně s obcí Nemšovou na okrese Trenčín.

Nedostatek potravin již od doby německé okupace měly řešit také další dva spolky – Spolek chovatelů drobného hospodářského zvířectva založený v roce 1941 a Spolek chovatelů výstavních a užitkových holubů z roku 1943.

Spolek chovatelů drobného hospodářského zvířectva uspořádal už ve dnech 15. a 16. května 1943 první výstavu drobného zvířectva, na níž bylo prezentováno 180 kusů králíků, 320 holubů a mnoho další drůbeže. Drobná zvířata, zejména králíci, byli jediným přilepšením k zásobování, které bylo jinak pouze na lístky. Za králíčí maso se například na černém trhu platilo až 350 korun za kilogram. Po krátké době stagnace v 1953–1958 se spolek za předsedy Jana Macha změnil na Československý svaz chovatelů drobného hospodářského zvířectva. Jeho rozvoj nastal zejména v době normalizace po roce 1969 za předsedy Josefa Nezdařila, kdy měla místní organizace téměř třicet aktivních členů. Ti chovali drůbež, králíky, ovce, holuby či okrasné ptactvo, pořádali výstavy nebo zajišťovali v obci očkování

proti králičí myxomatóze, která se v té době velmi rozšířila. Organizace také zajišťovala výkup živých králíků pro Pražské drůbežářské závody v Praze–Libuši. Jen v roce 1980 bylo vykoupeno 3 421 kg králičího masa, při čemž se platilo 18 korun za první jakost a 16 korun za jakost druhou.⁵

Spolek chovatelů poštovních holubů v Hluku působil od roku 1946 v počtu asi 25 členů. Začátky cvičení holubů v poválečné době byly náročné. Bylo potřeba zajistit transportní koše pro přepravu holubů do nejbližší železniční stanice, odkud mohly být dopraveny na místo vypuštění. Holubářům pomáhal tehdejší majitel hlucké Pily František Bachan, který svolil, aby holubi byli přepravováni na vlakové nádraží při expedici výrobků Pily. Chovatelé na oplátku pomáhali zboží vykládat a nakládat. Asi po patnácti letech se situace v dopravě zlepšila. Jednotlivé okresy začaly pořizovat nákladní auta, včetně vleků speciálně upravených pro přepravu poštovních holubů. Nákladní auta objížděla všechny spolky v okrese a zajišťovala přepravu holubů do míst vypuštění. Problémem byly zpočátku rovněž tzv. konstatovací hodiny speciálně upravené pro otisk času doletu holubů ze závodu, které se dovážely ze Švýcarska a Německa. V roce 1946 jich byl naprostý nedostatek. Hlucským chovatelům holubů se však podařilo zakoupit jedny společné hodiny, přičemž druhé vlastnil Jan Křivák. Jedny hodiny byly používány pro dolní konec a druhé pro horní konec. Po několika letech se tyto konstatovací hodiny začaly vyrábět také v Československu a každý chovatel si tedy mohl dovolit své vlastní hodiny. V posledních letech nahrazují záznam příletu holubů nové konstatovací hodiny, zaznamenávající samostatně čas v okamžiku příletu holuba ze závodu, takže chovatel nemusí na holuby čekat. Závody poštovních holubů se konají ze západu i z východu ze vzdáleností 300, 400, 600, 800 až 1100 km. Závodní období začíná vždy měsícem květnem a končí v měsíci září. V současné době členská základna poštovních holubů značně poklesla, neboť u mladých lidí není o tento chov zájem.

Seznam spolků

Záložna – pomocná pokladna	1873–1953
Vojenský veteránský spolek	1878–1921
Dobrovolný hasičský sbor	1879–1953
Čtenářský spolek	1884–1921
Farní jednota Cyrillská	1892–1898
Potravní spolek „Svornost“	1898–1922

5) Společenské organizace zpracovány podle 1. a 2. dílu obecních kronik, *SOKA UH*, Archiv města Hluk, inv. č. 1a a č. 2.

Spolek pro chov hovězího a vepřového dobytka pro Hluk a okolí	1910–1951
Vodní družstvo	1910–1939
Jednota Hospodářské besídky	1911–1912
Místní odbor Národní Jednoty pro východní Moravu	1914–1923
Nákupní družstvo obuvníků a sedlářů	1919–1921
Včelařský spolek pro Hluk a okolí	1920–1953
Místní skupina Jednoty čs. malozemědělců	1920–1946
Jednota družiny čs. legionářů	1920–1948
Dělnická tělocvičná jednota – FDTJ, Jednota proletářská tělovýchovy	1920–1938
Jednota Čs. Orla	1921–1948
Místní družina katolických zemědělců československých	1922–1943
Společnost Akciové mostní váhy	1922–1939
TJ Sokol	1923–1948
Místní Domovina domkářů a maloročníků	1923–1945
Farní odbor Charity „sv. Ludmila“	1928–1953
Odbor čs. abstinentního svazu	1929–1939
Ovocnářský spolek	1929–1953
Průmyslový svaz dělnictva stavebního	1931–1939
Místní skupina svazu tesařů	1932–1939
Sportovní klub	1932–1950
Vinařská besídka Zemského vinařského spolku	1933–1948
Lovecká společnost	1933–1953
Národní sdružení odborových organizací	1933–1939
Klub Čs. Junáků – Sdružení přátel Junáka	1934–1948
Jednota zaměstnanců stavebních odborů	1934–1939
Svépomocná družina Baťovců	1935–1938
Jednota stavebního a kamenického dělnictva	1935–1939
Odborové jednota republikánských zaměstnanců	1935–1939
Svaz občin domkářů a malozemědělců	1935–1939
Esperantský klub	1935–1953
Místní skupina dělnictva lučebního	1937–1939
Jednota dělníků v průmyslu kamene a zemin	1940–1945
Spolek chovatelů drobného hospodářského zvířectva	1941–1953
Spolek chovatelů výstavních a užitkových holubů	1943–1945